

ספירת העומר וקביעת מועד חג השבועות

הגדרת חג השבועות שונה באופן מהותי מהגדרת שאר הרגלים. כדי להגדיר את ייחודו של החג נעיין בפרשת המועדים, פרשת אמור (ויקרא כג):

(טו) וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה שבע שבתות תמימת תהיינה: (טז) עד ממחרת השבת השביעת תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה': (יז) ממושבתים תביאו לחם תנופה שתיים שני עשרנים סלת תהיינה חמץ תאפינה בכורים לה': (יח) והקרבתם על הלחם שבעת כבשים תמימם בני שנה ופר בן בקר אחד ואילם שנים יהיו עולה לה' ומנחתם ונסכיהם אשה ריח ניחח לה': (יט) ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים: (כ) והניף הכהן אותם על לחם הבכורים תנופה לפני ה' על שני כבשים קדש יהיו לה' לכהן: (כא) וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו חקת עולם בכל מושבתים לדרתיכם:

אחר ספירת חמשים יום, יש להביא קרבן מן המנחה החדשה, דהיינו, שתי הלחם, שעל שמם נקרא היום "יום הביכורים" (במדבר כח, כו). הרב זצ"ל העיר שמן הפסוקים משמע שקרבן זה הוא הגורם לכך שיום זה ("בעצם היום הזה") נקרא "מקרא קודש", כלומר איסור מלאכה, שעוצרים את העם מלעשות מלאכה, ולכן נקרא חג זה חג העצרת. פשוטו של מקרא הוא, שהביכורים – שתי הלחם – גורמים לחלות קדושת היום, ולא קדושת היום גורמת להקרבת קרבן שתי הלחם.¹ הרב סיפר שסבו, הגאון רבי חיים מברסק זצ"ל, החשיב את חג השבועות לחג שתי הלחם (יום הביכורים) ולא לחג של מתן תורה. בתורה לא נאמר "זמן מתן תורתנו"; את התורה עלינו להשיג בעצמנו. יתר-על-כן,

* דברי הרב בפרק זה הם קולאז' של שיעורים של הרב במהלך השנים. הדברים מבוססים על רשימות תלמידי הרב, וכן על מה ששמעתי מתלמידיו, ובמיוחד ממור' הרב ר' אהרון ליכטנשטיין שליט"א, חתנא דבי נשיאה.

¹ הרב רצה לתלות את איסור המלאכה בביטוי "עצם היום הזה" שבו המוקד הוא המקדש.

רבי חיים קרא תמיד את עשרת הדברות בטעם התחתון, גם ביום טוב הראשון של שבועות, ונימוקו שאין אנו מעיזים לומר שאנו עושים מתן תורה. דבר זה תואם את דבריו בעניין עיקר החג שהוא יום חג הביכורים – שתי-הלחם. לפי זה, החג מבוסס על המקדש, ועל הקרבן המיוחד שהוקרב בעצם היום הזה.

יש לעיין בדרך שבה נוצרת קדושת היום של חג השבועות. ברור שקדושת חג השבועות שונה מקדושת יתר המועדים. חג זה לא נקבע ליום מסוים בחודש, ובזמן שקידשו את החודש על פי הראייה יכול היה החג לחול ביום ה' בסיון (כשניסן ואייר מלאים), ביום ז' בסיון (כשניסן ואייר חסרים) או ביום ו' בו (אם ניסן מלא ואייר חסר – כמו בזמן הזה לפי הלוח הקבוע). היום הקובע את חג השבועות הוא יום החמישים מיום הקרבת העומר, ולא תאריך הלוח אשר בזמננו חל רק במקרה ביום ו' בסיון. הרב הצביע על כך שמצאנו כעין זה בשמיטה ויובל, שקדושת יובל תלויה בספירת השנים ושנות השמיטה. ר' חיים חידש בספרו על הרמב"ם (הל' שמיטה ויובל פ"י ה"ה, ד"ה ואשר) שאין המניין ביובל מעשה מניין סתם, אלא, מניין הבא ליצור ולקבוע את שנת היובל. הקובע את שנת היובל הוא מה שספרו לפני כן מ"ט שנים. המניין יוצר את שנת היובל, וממילא מתקדשת שנת החמישים וחל בה שחרור העבדים. רבי חיים מבריסק סבר עוד שאילו בית הדין הגדול לא היה סופר ממש את השנים, היו שמיטה ויובל מדרבנן בלבד. כך אפשר להסביר גם בספירת העומר. הספירה אינה כנטילת לולב, אלא שעל ידי הספירה יוצרים את יום החמישים, וזה יוצר את קדושת חג השבועות.

הוא הביא ראייה מקרבן פסח, שכתוב בו "בעצם היום הזה", ובפרשת החודש (שמות יב) הוזכרו בתחילה כל ענייני קרבן פסח, ורק בסוף הפרשה יש ציווי על איסור מלאכה וקדושת היום של ט"ו בחודש הראשון. אולם צריך עיון בדבר זה שהרי הפסוקים בפרשת אמור (ויקרא כג) הם: (יד) וְלֶחֶם וְקֹלֵי וְכֶרֶם לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הַבֵּיאֲכֶם אֶת קֶרְבֶּן אֱלֹהֵיכֶם חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מִשְׁבֹּתֵיכֶם: (כא) וּקְרַאתֶם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כֹּל מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ חֶקֶת עוֹלָם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם: אכן הפסוקים האלה עוסקים בדברים הלכתיים ולכן יש מקום להסביר שהמוקד הוא המקדש. אבל בפרשת החודש (שמות יב), הפסוקים אינם עוסקים בהלכות, אלא בתולדות ישראל במצרים וגאולתם: (יז) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַמִּצְוֹת כִּי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת צְבָאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֶקֶת עוֹלָם: (מא) וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ כָל צְבָאוֹת ה' מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (נא) וַיְהִי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא ה' אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל צְבָאוֹתָם: אולי הרגיש הרב שריבוי הביטוי "בעצם היום הזה" בא גם להדגיש את הדבר המסמל מעל לכל את גאולת מצרים, קרבן פסח, וממילא המוקד הוא המקדש, ועדיין צ"ע.

ראינו לעיל שלכאורה ספירת חמישים יום היא הגורמת חיוב קרבן ביכורים וחלות הקדושה של יום טוב. אפילו בזמן הזה שאין קרבן, מסתבר שאם יש מדאורייתא חיוב וקיום ספירה של ספירת העומר, כשיטת הרמב"ם, היום החמישים הוא חג השבועות מדאורייתא, ואפשר לראות בקרבן הביכורים אמצעי להחלת הקדושה. כשאין קרבן, הספירה תעשה זאת.² אך, לפי רוב הראשונים, בזמן הזה שאין בית המקדש קיים ואין הקרבת מנחת העומר, הספירה היא רק מדרבנן (שלא כשיטת הרמב"ם), אם כן, האם חלות חג השבועות היא מדרבנן בלבד? כדי לתרץ קושיה זאת הביא הרב זצ"ל את דברי מדרש "לקח טוב" (פסיקתא זוטרותא) לפרשת ראה (מהד' ר"ש באבער, עמ' כז):

פס'. ועשית חג שבועות לה' א-להיך. מה ת"ל לפי שנאמר (שמות כג) וחג קציר בכורי מעשיך. שלא תאמר אם אין קציר אין אתה עושה יום טוב, לכך נאמר ועשית חג שבועות, כגון שישראל בגלות ואין להם קצירת העומר ואפילו הכי ועשית חג שבועות.

מדרשה זו עולה, שיש גזירת-הכתוב, שחג השבועות אינו בטל לעולם. נראה גם כן שלפי דרשה זאת אין מדאורייתא מצוות ספירה בזמן הזה מפני שעם ישראל בגלות ובית המקדש אינו קיים ואין קרבן העומר קרב ואין עוד שתי הלחם, ולכן דרושה גזירת הכתוב מיוחדת לחדש שבכל זאת חלות חג השבועות היא מן התורה. איך יחול חג זה מן התורה? צריך לומר שאמנם אין חיוב מן התורה לספור, אבל יש קיום ספירה מן התורה.³

2 אף על פי שבעניין זה עצם הספירה דומה לספירת שמיטה ויובל, הדבר דומה בכלל למתיר של חדש: בזמן שקרבה מנחת העומר, חל ההיתר של חדש עם הקרבתה. בהעדרו של הקרבן, עצם יום טז בניסן, ממחרת השבת (= יום טוב ראשון של חג המצות), הוא המתיר.

3 ברשומות תלמידי הרב מצאתי כתוב: וחקר הרב [זצ"ל] אם הספירה קובעת אימתי חל חג השבועות כפי שהספירה קובעת את היובל, או שמא נקבע החג מאליו? מדברי הרמב"ן על התורה (ויקרא כג, טו) משמע שהספירה קובעת את החג. ונ"מ דאם לא מנה, החג אינו מקודש. אבל אם החג תלוי בספירה, נוצרת מציאות מוזרה, דהאידינא שהספירה היא מדרבנן, א"כ שבועות נמי דרבנן?! ברור שזה לא ייתכן, אלא שהספירה היא מצווה בלבד, ואינה קובעת את החג. ממדרש לקח טוב לומדים מן הפסוקים בעניין שבועות ש"אפילו בזמן הזה!" ותימה, מהו החידוש? הרב סבר שאולי ר"ל ששבועות תלוי בספירה, ובזמן הזה ליכא מניין מדאורייתא, ומכל מקום יש גזירת הכתוב מיוחדת שנוהג מדאורייתא בזמן הזה, עכ"ל הרשימות. [אולי הכוונה בגזירת הכתוב היא כמו שכתבנו בפנים, שאמנם אין

נמצא, שיש שני דינים בספירת העומר: יש דין שחיוב ספירה חל על כל יחיד ויחיד, דהיינו כל אחד חייב במעשה ספירה.⁴ ויש דין לספור לקראת חג השבועות, כדי ליצור את המועד הזה. במי תלויה יצירת חג השבועות וקביעתו? לא בכל יחיד ויחיד, אלא הדבר תלוי בכנסת ישראל החייבת לספור כדי לקבוע את חג השבועות.⁵

בהודמנות אחרת הסביר הרב ששני דינים אלו בספירה הם על פי שתי הפרשיות שבהן מוזכרת ספירת העומר, ותלה דבריו בפירושו של החזקוני (ויקרא כה, ח):

וספרת לך שבע שבתת שנים – לפי שאין כאן אלא ספירה אחת והיא בב"ד אין צריך לברך, אבל עומר דכתיב ביה שתי ספירות אחת בפרשת אמור ואחת בפרשת ראה אחת לב"ד ואחת לצבור, צריך לברך.

המניין של חמישים יום המוזכר בפרשת אמור, הוא מניין היחיד, הוא החובה על כל יחיד, כמו שכתוב "וספרתם לכם". אולם הספירה שבפרשת ראה, היא הספירה של כנסת ישראל, כפי שנאמר "תספור לך" (דברים טו, ט). עיון בספרי לפרשת ראה (פיס' קלו, ט, ונדגיש שנוסח זה אינו לפי הגהת הגר"א (שם) מעלה ש"תספור לך" היא מצווה על בית דין: "שבעה שבועות תספור לך, בבית דין מנין לכל אחד ואחד תלמוד לומר (ויקרא כג, טו) וספרתם לכם

חיוב מדאורייתא לספור, אבל יש קיום ספירה מדאורייתא כדי לקבוע את חג השבועות – שו"פ.]

4 בזה יש מחלוקת אם הספירה היא מדאורייתא או מדרבנן. ראה עוד בשם הרב סולובייצ'יק, "בענין ספירת העומר", מסורה, ג (ניסן תש"ג), עמ' לה-לח. וכן עיין בדברי הרב צבי שכטר, "בירורים בעניני ברכות המצוות", אור המזרח, לו, חוב' ג-ד [קלד-קלה] (ניסן-תמוז תשמ"ט), עמ' 238-239 [= הרב צבי שכטר, ארץ הצבי, ניו יורק תשנ"ב, עמ' יז-יח].

5 פירוש זה עם שלוש הראיות הראשונות להלן שמעתי ממו"ר, חתנא דבי נשיאה, הגר"א ליכטנשטיין שליט"א. נראה להוסיף על פי זה, וכן אמר הגר"א ליכטנשטיין שליט"א, ובמיוחד על פי דברי הרב, "קביעת מועדים על פי הראיה ועל פי החשבון", חידושי הגר"מ והגרי"ד, עמ' מז-סה, בענין קידוש החודש והומנים, שלמעשה כלל ישראל קובע את קדושת המועד והחודש, ובית הדין הגדול המבצע זאת למעשה, מייצג את כלל ישראל. בהעדר בית הדין הגדול חוזר התפקיד לכנסת ישראל, לקדש את המועד ולהכריז על החודש, כדברי הרמב"ם בספר המצוות, מצוות עשה קנג. הוא הדין בספירת העומר: בהעדר בית הדין הגדול הסופר את השבועות כדי לקדש את חג השבועות, מוטל התפקיד על כנסת ישראל.

ממחרת השבת כל אחד ואחד", דהיינו על בית הדין הגדול, בדומה למצוות ספירת בית דין בשמיטה ויובל.⁶

הרב הביא כמה ראיות לדבריו, ולפי זה הסביר כמה שיטות שאנו מוצאים בראשונים:

א. שיטת בעל הלכות גדולות (שהביאו התוספות במגילה כ ע"ב, ד"ה כל):

ובה"ג כתב דהיכא דאינשי לברך בלילה, ימנה למחר בלא ברכה, וכן הלכה. אבל אם שכח לילה ויום, לא ימנה עוד בברכה, דבעינן תמימות.

לפי בה"ג, מי שלא ספר בלילה, יכול לספור ביום בלי ברכה ואינו מפסיד את המניין, ויכול להמשיך ולספור בברכה. לפי הנ"ל, מיושבת שיטת בה"ג. בלילה יש מעשה ספירה מדין של "תמימות" האמור בפרשת אמור, ולכן הספירה צריכה להיות בלילה ולכלול את כל הלילה והיום, והיא החיוב של כל יחיד ויחיד כמו שהוזכר לעיל על פי החזקוני. אם חסרה "תמימות" זו, אין מברכים. אך לכל אורך יממה זאת, גם ביום, יש לספור כדי לקבוע את חג השבועות, וזאת על פי פרשת ראה שבה אין כתוב "תמימות", ולכן יש גם ביום קיום מצוות הספירה, דהיינו חיוב וקיום של כלל ישראל לקבוע קדושת יום טוב של חג השבועות. אמנם חסר החיוב של הפרט, ולכן אין הוא יכול לספור בברכה, אבל ספירה זאת מצילה את המניין של היחיד, ויכול הוא להמשיך ולספור בלילה הבא בברכה.⁷

לתוספת הסבר אמר הרב בהסבר דברי הבה"ג, שהסופר בלילה מקיים מצוות הספירה, כיוון שרק הלילה כשר לקיום מצוות הספירה. אבל הסופר ביום, על אף שאין לו קיום המצווה, אבל יש בידו מעשה ספירה, מפני שמניין זה עדיין מועיל לקבוע את חג השבועות. נמצא שמעשה הספירה של היום שיש לו קיום ספירה לקבוע את חג השבועות, מציל את הספירה של היחיד בקיום המצווה

6 עיין באריכות בדברי הרב, "שיטת החזקוני בדין ספירת העומר", מסורה, א (ניסן תשמ"ט), עמ' יא-טז [= הרב צבי שכטר, ארץ הצבי, עמ' ט-יד (ריש סי' ג)], ובמיוחד הערה 5 שם לשיטת בה"ג שהובא להלן.

7 עיין בבה"ג, מהד' ר"ע הילדסהיימר, ירושלים תשל"ד, ח"א, עמ' 299-298, שרבו בו הנוסחאות. יש נוסח שלפיו אפשר לברך על הספירה ביום ("ואי לא בריך עד למחר, מברך ביממא"). נמצא לפי הסברו של הרב זצ"ל שגם על הקיום של הציבור אפשר לברך.

שלו, ולכן הוא יכול להמשיך ולספור ביתר הימים בברכה.⁸ אבל אם דילג יממה שלמה, חסרה לו המשכיות הספירה, הן מצד קיום המצווה שלו והן מצד הספירה לקבוע את חג השבועות.

ב. מחזור ויטרי (הל' פסח, עמ' 302–301, סי' קד):

ר' [= רש"י] התפלל ערבית ביום. ולא רצה לברך על ספירת העומר עם האחרים כי היה דואג שמא יעשה ברכה לבטלה. וספר עם האחרים ולא בירך. והיינו תמיהים ספירה זו למה. ואמ' [שמא] אשכח ונמצאתי קרח מיכן ומיכן:⁹

הרי שכאשר התפלל רש"י ערבית עם הציבור בבית הכנסת מפלג המנחה, נהג לספור עם המתפללים ללא ברכה, ונראה שאחר כך ספר בלילה ביחידות בביתו בברכה. אילו היה שוכח לספור בלילה, היה בכל זאת סופר למחרת, דהיינו בערבית מבעוד יום עם המתפללים וללא ברכה, ואחר כך היה סופר בלילה בביתו בברכה. וקשה להבין מה דעתו: ממה נפשך, אם יצא ידי חובת הספירה בתפילתו עם הציבור ביום, איך היה יכול לספור בלילה בברכה? ואם לא יצא ידי חובתו בספירה בבית הכנסת, איך הציל את מניינו ויצא ידי חובתו אילו היה שוכח לספור בלילה?

אך כפי שהסביר הרב יש שני קיומים נפרדים – קיום היחיד וקיום הציבור. וזה ההסבר לנוהגו של רש"י. הספירה שסופרים בבית הכנסת היא חלק מקיום מצוות הציבור לקבוע את חג השבועות, והוא יכול להיות גם בזמן ערבית שהיה מבעוד יום, ולכן יש כאן מעשה ספירה, וכמו שהוסבר לעיל בדברי בה"ג. אבל החובה על הפרט, דהיינו קיום מצוות הספירה, היא רק בלילה ממש וכמו שהזכרנו לעיל מדברי החזקוני, ומדין "תמימות" שכתוב בפרשת אמור. לכן הוא יכול לברך בלילה, כי אותה ספירה בבית הכנסת היא כמו הספירה ביום לפי בה"ג. נמצא שיום אינו מופקע ממעשה ספירה והקיום לספור לקבוע את חג השבועות, ויום יכול להיות לפני הלילה, מפלג המנחה או למחרת הלילה ביום ממש. יש קיום ספירה המציל את ספירת היחיד אם

8 ראה "בענין ספירת העומר", מסורה, ג (ניסן תש"ג), עמ' לו.

9 עיין במחזור ויטרי, שם, הע' ל. השווה לדברי בית יוסף אורח חיים סימן תפט: "כתב ה"ר דוד אבודרהם (עמ' רמב) כתוב במחזור ויטרי (הנ"ל): 'המתפלל עם הציבור מבעוד יום מונה עמהם בלא ברכה, מימר אמר אם אוכור בלילה בביתי אחזור ואברך כדן ונמצא שלא בירכתי לבטלה, ואם אשכח הרי מניתי ימים ושבועות למצוה'".

שכח לספור בלילה, וכחלק מן הציבור יש ליחיד קיום זה, ולכן מה שספר מהווה מעשה ספירה, אבל אין לו חיוב בזה, ולכן אין לו קיום מצוות ספירה ואינו יכול לברך. אבל ספירה זו מפלג המנחה מצילה ומאפשרת את המשך הספירה שלו אם שכח לקיים את החיוב המוטל עליו, שרק על ספירה בלילה הוא מברך.¹⁰

ג. דברי הרמב"ן במסכת קדושין (לג ע"ב – לד ע"א):

ובמצות עשה שאין הזמן גרמא שייר טובא: מורא וכבוד,
ביכורים, חלה, כסוי הדם, ראשית הגז, מתנות, ספירת העומר,
פריקה וטעינה... ורוב המצוות.

כדי להסביר את דברי הרמב"ן, אמר הרב שתהליך קידוש הזמנים מתקיים על ידי כנסת ישראל כולה, ובמצוות על כנסת ישראל לא נמצא הדין של מצוות עשה שהזמן גרמא. לפיכך הנשים חייבות מצד זה שיש להן קיום מצווה של ספירה לקראת חג השבועות מתוקף חלקן בכנסת ישראל, והספירה שלהן מהווה מעשה ספירה, ולכן לשיטת הרמב"ן נשים חייבות בספירת העומר.¹¹

10 אמנם, במחזור ויטרי כתוב שרש"י לא בירך על הספירה בבית הכנסת, אבל כמדומני ששמעתי מהרב ליכטנשטיין בשם הרב, שרש"י אכן בירך הן על הספירה מבעוד יום (כשספר עם הציבור בבית הכנסת), והן על הספירה של הלילה (כשספר לעצמו). לפי זה אפשר לברך גם על הקיום של הציבור.

עייני עוד בשו"ת הרשב"א ח"א, סימן רלה שהביא את דברי רש"י, כמו שנמצא במחזור ויטרי: "ומה שאמרת משם רש"י ז"ל בענין ספירת העמר כשממהרין הצבור להתפלל תפלת הערב מבעוד יום שמונה עם הצבור ימים ושבועות בלא ברכה. דמימר אמר אם אוכור בלילה בביתי אחזור ואברך ונמצא שלא ברכתי ברכה לבטלה קודם שקיעת החמה. ואם אשכח הרי מניתי ימים ושבועות למצוה. לא ידעתי אנה כתב רש"י ז"ל, ואני תמה אם אמרה הרב ז"ל. ואם אמרה אחר משמו, אומר אני שתלה בוקי סריקי ברבנו ז"ל. דכל שמנה מבעוד יום לא עשה ולא כלום. אלא הרי הוא עומד ביום ראשון ומונה יום שני, ואדרבה כמעיד מה שאינו. ואם שמא יצא בספירה ויסמוך בספירה זו כמו בקרית שמע של ערב, אם כן כבר יצא ידי ספירה וכשחזור ומברך בלילה נמצאת ברכה לבטלה. סוף דבר לא ידעתי לזה ענין, ואין הרב ז"ל חתום עליו".

לפי דברי הרב המבוססים על דברי החזקוני, מתורצת קושיית הרשב"א על רש"י. לפירוש אחר של הרב בדברי רש"י, ראה ספר נוראות הרב, חלק ארבעה עשר, שיעורים על ערב פסח שחל להיות בשבת, מצה עשירה וספירת העומר, מאת מרן רבנו יוסף דוב הלוי סולובייצ'ק זצלה"ה, הובא לדפוס על ידי ב' דוד שרייבר, מרץ 2001, עמ' 93 ואילך (בשפה האנגלית).

11 הרב צבי שכטר בספרו נפש הרב, ירושלים תשנ"ד, עמ' קצא, הביא בשם הרב שבוודאי

ד. ראייה מן החינוך, מצווה ש"ו:

מדיני המצוה, מה שאמרו זכרונם לברכה [מנחות ס"ו ע"א] שמצוה למנותן מבערב כדי שיהו תמימות, כמו שאמר הכתוב, תמימות תהיינה, ואמרו זכרונם לברכה [שם] אימתי הן תמימות, בזמן שמתחיל מבערב. ומכל מקום פירשו המפרשים שאם שכח ולא מנה מבערב, מונה למחר כל היום. ויש שאמרו שמי ששכח ולא מנה יום אחד, שאין יכול למנות עוד באותה שנה, לפי שכולן מצוה אחת היא, ומכיון ששכח מהן יום אחד הרי כל החשבון בטל ממנו. ולא הודו מוריניו שבדורינו לסברא זו, אלא מי ששכח יום אחד יאמר אמש היו כך בלא ברכה, ומונה האחרים עם כל ישראל.

משמע שיש קיום מיוחד לספירה עם הציבור, וכדפרישית. יתר-על-כן, ספירת הציבור תציל את היחיד, ועל ידי שהצטרף לספירת הציבור, יכול הוא להמשיך את ספירת היחיד שלו. ההסבר הוא שהועילה הספירה של הציבור, של שאר כל ישראל, לקבוע את מניין היום אף כלפי זה ששכח לספור, ולכן ביום המחרת אין חסרון של אי-רציפות במניין מכיוון שהיחיד הוא חלק מן הציבור של כנסת ישראל. לכן היחיד ששכח יכול למנות ממחרת היום ששכח, דמניין שאר כל ישראל שמנו לקבוע את חג השבועות מצטרף עם המניין שלו להיחשב המשכיות ורציפות במספרים.¹²

לפי האמור נמצא שיש שני עניינים הגורמים לחלות קדושת חג השבועות: (א) הקרבת העומר עם הספירה, המובילות להקרבת שתי הלחם שהן מנחה חדשה לה', וזו גורמת לחלות קדושת היום. אמנם ספירה זו שבפרשת אמור היא חובת כל יחיד לקיים את מצוות הספירה כשלעצמה, וזאת בלילה בלבד ורק בה יש קיום מצוות ספירה שמברכים עליה. (ב) כנסת ישראל יוצרת וקובעת את קדושת החג ע"י הספירה שהם סופרים. מקורה של ספירה זו היא הספירה שבפרשת ראה, ואמנם יש לה קיום ספירה לקבוע את חג השבועות, ומה שסופרים מהווה מעשה ספירה, אבל אין בה קיום מצוות ספירה לברך עליה.

יש טעות סופר בדברי הרמב"ן. אמנם, בספרו פניני הרב, ירושלים תשס"א, עמ' קב, הרב שכטר הביא כעין מה שכתבנו כאן בשם הרב, והוסיף שכעין זה נמצא גם בספרו של הרב מלכיאל טננבוים, שו"ת דברי מלכיאל, ח"ג, סימן ה. ראה עוד באריכות ספרו של הרב צבי כהן, ספירת העומר, תשמ"ו, עמ' כח ואילך.

12 ראה "בענין ספירת העומר", מסורה, ג (ניסן תש"ג), עמ' לו.

ספירת העומר וקביעת מועד חג השבועות

לסיום, נחזור לעניין הפתיחה. לדעת הרב וסבו הגר"ח, המנחה החדשה היא הגורם לאיסור מלאכה והחג הוא חג שתי הלחם. אפשר אולי לומר שמניין הימים בא לקבוע את הבאת שתי הלחם, הביכורים, וזהו חג שאופיו ומרכזו הוא במקדש; ובהעדר קרבן, יש מחלוקת, אם הספירה היא מדאורייתא או רק מדרבנן. לעומת זאת, מניין השבועות בפרשת ראה בא לקבוע את חג השבועות, שאופיו של החג הוא בכל מקום, ובהעדר בית דין החיוב מוטל על כלל ישראל. נמצא, שהגורם של חג הביכורים הוא מניין הפרט של חמישים יום, והגורם של חג השבועות הוא מניין השבועות.¹³

13 את הסיכום שבסעיף האחרון לא שמעתי מן הרב זצ"ל ובשמו, וכן לא ראיתי מי שכתב זאת בפירוש בשמו, אבל הוא מתאים לכל יתר דבריו.